

ja, hogy egy kis alkotói fantáziával, kellő szenzibilitással, a természetes anyagok felhasználásával, a színek és a formák sikeres alkalmazásával, a pénzhány eredményezte objektív nehézségeket is sikeresen le lehet küzdeni.

Bela DURANCI

KIÁLLÍTÁS

MACYARORSZÁGI NÉPRAJZI VÁNDORKIÁLLÍTÁS ÚJVIDÉKEN

A Budapesti Néprajzi Múzeum kiállításában gyönyörködhetett a látogató 1935. január 11-étől február 28-ig a Vajdasági Múzeumban. A vándorkiállítás anyaga (több mint 500 tárgy) Ljubljánából érkezett Újvidékre, ahol helyhiány miatt (a kiállítást ugyanis 400 m² területre tervezték) csak 40—50%-át tehették közszemlére. De az így leszűkített anyag is méltón reprezentálja, a magyarországi tárgyi néprajz fejlődését, változását a XVII. századból napjainkig. A különböző korszakok stílusváltásait jól megfigyelhetjük a kiállított tárgyakon, melyek anyaga fa, textil, agyag, bőr, fém. Az üvegeképek, üvegfestmények és a vesszőfonás tárgyait nem állították ki.

A jól elrendezett, nem túlszűfolt teremben a látogató első észrevétele, hogy nincsenek feliratok a kiállított tárgyaknál. Így sem veszítenek ugyan esztétikai értékükből, de sokkal nagyobb hatása lenne a kiállításnak, ha a szemlélőnek nem kellene találgatnia, vajon mire is használhatták az itt látható eszközöket. Vehetünk kétnyelvű prospektust, de bosszankodva tapasztaljuk, hogy elég sok tárgy, amely megvan a prospektusban, hiányzik a kiállításról, és fordítva. A tájékoztató ugyanis tömör áttekintést ad a magyarországi népművészetről, de a kíváncsi múzeumlátogatót nem segíti hozzá a jobb tájékozódáshoz.

Bánszky Mária a Vajdasági Múzeum néprajzosa (ezúttal is köszönetet mondok az értékes adatokért, önzetlen szakmai segítségéért) elmondta, hogy az anyagot Néprajzi Múzeum szakemberei szűkítették le, szem előtt tartva, hogy a látogatók így is hiánytalan képet kapjanak a magyar tárgyi néprajzról.

A magyar népművészet elkülönüléséről a XVI—XVII. századból maradt fenn tárgyi bizonyíték. Egyszerű technika, tiszta szerkezet, egységes kompozíció, mértékartó színharmónia a legjellemzőbb vonások e korszak alkotásain. A XVIII. században bonyolultabb szerkezetű és díszített tárgyak jelentek meg (pl. a komáromi asztalos ládák, a hódmezővásárhelyi tálasság). A magyar népművészet virágkora a XIX. század

ra esik; néprajzi központok alakultak ki, ezt különösen a kiállított cseréptárgyakkal igyekeztek érzékeltetni. Ebben a korszakban a virágornamentika országos divat lett, jellemző vonások: a motívumok mozgalmassága, a nyugtalan szerkezet, a díszítmények elaprózódása, zsúfolása, a színhasználat élénkülése. Ekkor válik általánossá az ún. paraszt-stílus, mely a korábbi századok népművészetének archaikus vonásait elhagyva új stílust jelent. A paraszti ízlésű népművészet az ország egyes vidékein már a XIX. század első felében, máshol csak a század második részében bontakozott ki, a mezőgazdaság fejlettségétől függően. A kiállítás anyagát a XVIII. de főleg a XIX. századból származó tárgyak zöme alkotja. Ezzel magyarázható az előbb már említett délszláv hatás is. A XVIII—XIX. században az oszmán-török birodalom hódításai következtében a Balkanon élő népek jelentős része északra húzódott; szerbek, horvátok telepedtek meg végig a Duna mentén. A magyarországi délszlávok jellegzetes déli (török, bizánci) kultúrhatásokat is közvetítő népművészetükkel egyaránt ónáló egységét adják a magyarországi népművészetnek, másrészt bizonyos technikák (pl. kilim, rácz varrás), stílusok, motívumok (pl. ikonfestészet, busómaszk faragás), fémes anyagok felhasználása (pl. arany és ezüstszálok a hímzésben, fém érmek), sajátos tárgyak (különösen a népviseletek köréből) új elemekként kerültek a magyar népművészetbe. Ilyen a XVIII. századból származó baranyai ikon; a női sokác hímzett ing Mohácsrol a XIX. századból, vagy a szalmából font szlovén kosarak, melyek nem kerültek kiállításra.

A népművészet egyik legnagyobb területe a fagegmunkálás; a fából készült tárgyakat rovással, véséssel, faragással díszítik. A legkülönbözőbb tárgyakat, főleg a női munka eszközeit találjuk meg a kiállításon: mángorlok, mosósulykok, poharak, kanalak, sőtartók, mézeskalács forma, gyalu, fanyereg, kapatisztító stb. A fagegmunkálás másik területe a bútorkészítés. A XVIII. századig a parasztság egyik legjellegzetesebb és legsokoldalúbb funkciójú bútordarabja az ácsolt láda, majd később a festett bútorok közül a sarokpad és az elmaradhatatlan és legdíszesebb menyasszonyi láda. A kiállításon hódmezővásárhelyi festett bútor látható; sarokpad, tükörszekrény, karszék „gondolkodószerk”, valamint mezőkövesdi vetett ágy s menyasszonyi láda a „tisza szobából” a XIX. század végeről.

A textilnemű tárgyak közül a szőttéseket kell megemlíteni; a szövést hálzilag kenderből és lenből végezték, a minták szövéséhez pedig pamut szolgált. Így készültek a lepedők, párnavegek (a kiállításon kalotaszegi párnaveg látható), törülközők, stb. A szövéssel előállított vászonszövetnek a tüvel-fonállal varrott díszítése a hímzés, mely gazdag változatosságú motívumokat nyújt, legelterjedtebbek a növényi eredetű díszítmények és a madár-motívum. A hímzések gyakran a viseletben is — ingeken, főkötönön, ködmönön, cifraszűrön — fontos szerepet kapnak. A különböző tájak népviseletéből 10 bábú, azaz öt pár ad izelítőt: a ka-

lotaszegi, a széki, a síóagárdi (a női viselet élénk piros virágos, jelezve, hogy még lány a viselője!), a mezőkövesdi, a sokac (busó) és a legértékesebb, az ormánsági fehér gyászruha, melyet a szertartásnak megfelelően mindig eltemetnek a halottal. Ezért csak két ilyen ruhát őriz a budapesti Néprajzi Múzeum.

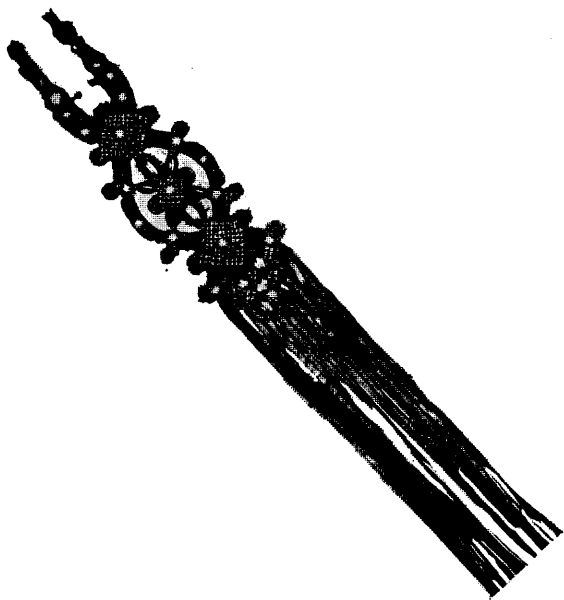
A kiállított tárgyak egy része a fazekasok művészetét dicséri: a festett tányérok, a kecses bokályok, boroskancsók (mezőcsáti miskakancsó). A kiállított anyagot fazekasközpontok szerint rendezték el.

A fémművesség termékei is helyet kaptak a kiállításon. A kovácsmesterck által készített szerszámok, sarlók, tésztavágók, tűzikutyák, üstök, lakatok és a legérdekesebbek a kovácsolt vasból készült házoromdíszeik, melyeket nálunk fából készítenek.

Megemlíthetjük még az erdélyi lőportartót a XVIII. századból, mely szarvasagancsból készült; a XX. század elején készült küszküllő jármot, melyet a gyergyói és csiki székelyek használtak.

A technikai hiányosságtól eltekintve a látogató maradandó élménnyel távozik a kiállításról.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

Lószerszámdísz («sallang»). bőrszija, fonott, Alföld, XIX. század második fele,
M: 104 cm